

Rapport Naamgevingscommissie nieuwe gemeentenaam gemeente Spijkenisse/Bernisse

1. Samenstelling

De naamgevingscommissie bestond uit:

- A.Ph. van der Bom (Geervliet) - aannemer
 - Leen Hordijk (Brielle) – streekarchivaris Voorne-Putten-Rozenburg
 - Ferjan Ormeling (Zeist, voorzitter) – voorzitter KNAG-Adviescie aardrijkskundige namen in Nederland
 - Frederik Reimers (Spijkenisse) – penningmeester Stichting Parkmanagement Bedrijventerreinen Spijkenisse en directeur Carlton Oasis hotel
 - Hélène Steffen (Spijkenisse) – meerschools directeur CBS De Rank en CBS Marimba
- en werd begeleid door Alexandra van den Heuvel (ambtelijk secretaris) en Arnold Brinkveld (coördinator fusieproces).

2. Werkzaamheden

Om de inwoners bij de naam van de nieuwe gemeente te betrekken is door het fusiebegeleidings-team de campagne 'Maak naam in je eigen gemeente' bedacht waarbij de inwoners van Spijkenisse en Bernisse de hele maand april gelegenheid kregen om per e-mail of op kaarten die men in speciale op diverse plekken in Bernisse en Spijkenisse geplaatste bussen kon stoppen, namen in te sturen. Zo is een lange lijst met 1144 naamsuggesties voor de nieuwe gemeente ontstaan, die 633 unieke namen opleverde. Vervolgens is een naamgevingscommissie samengesteld uit betrokken en geïnteresseerde inwoners. Als 'extern' lid van de commissie is de voorzitter van de Adviescommissie aardrijkskundige namen in Nederland (AaniN) van het KNAG bij de selectie betrokken. Deze commissie is door burgemeester Salet van Spijkenisse en burgemeester Bouvy van Bernisse officieel geïnstalleerd op 1 mei 2013. De voorzitter had al op 28/4 criteria voorgesteld die zouden gelden bij de selectie, en die zijn bij de installatie overgenomen. Op 8 mei had Mevr. Van den Heuvel de namenlijst gereed. Het geweldige aantal van 1144 inzendingen is een indicatie van zowel het succes van de actie 'Maak naam in je eigen gemeente' als van de betrokkenheid van de inwoners van de twee gemeentes.

Een eerste bijeenkomst van drie van de vijf leden van de commissie vond plaats op 10 mei, waarbij vooral gekeken werd naar de meermalen door de inwoners ingestuurde namen. Op 15 mei stuurde de secretaris de gescoorde namenlijst rond – een voorbereiding waarbij punten waren toegekend of afgetrokken op basis van de opgestelde criteria, welke leidde tot een indeling in positief, neutraal of negatief beoordeelde namen.

Op de voltallige bijeenkomst op 16 mei in Spijkenisse werden eerst nogmaals de criteria besproken en toegelicht waaraan de nieuwe gemeentenaam zou moeten voldoen. Daarop volgde een procedure waarbij ieder eerst zijn eigen beargumenteerde nameselectie presenteerde, en vervolgens allen de voor en nadelen van alle geselecteerde namen bespraken. Daaruit werd een selectie van drie namen gemaakt en deze werden daarna samen met de twee van tevoren al door de gemeenteraden vastgestelde namen *Spijkenisse* en *Bernisse* in een volgorde van voorkeur geplaatst. Bovendien werd de argumentatie voorbereid die ter ondersteuning van de selectie aan de gezamenlijke gemeenteraden zou worden voorgelegd.

Afgesproken werd dat de voorzitter een voorlopige versie van het rapport zou schrijven, dit na Pinksteren aan de andere leden zou toezenden ter correctie en aanvulling en dat die zelfde week het

rapport zou worden vastgesteld, zodat het voor de informele gezamenlijke raadsvergadering op 29 mei zou kunnen worden vermenigvuldigd om daar in de pauze te kunnen worden uitgedeeld.

Afgesproken werd tevens dat op die vergadering van 29 mei 2013 de heer Hordijk de geografische en historische aspecten die voor de naamgeving van een nieuwe gemeente in dit gebied relevant zijn, zou toelichten, en dat Ormeling nader op de ook hieronder aangegeven technische aspecten van de naamkeuze zou ingaan. Mevrouw Steffen zou de werkwijze van de commissie toelichten. Vervolgens zou de voorzitter de keuze bekendmaken en toelichten.

3. Historische en geografische aspecten

Bij de historische en geografische context van de nieuwe naam voor de gemeente, gevormd door de samenvoeging van Spijkenisse en Bernisse, is een korte toelichting op de beide bestaande namen gewenst. Spijkenisse is een oude naam, reeds bekend vanaf 1231. Bestuurlijk is deze naam oorspronkelijk gebruikt voor het ambacht Spijkenisse (en Braband), een zelfstandige rechtsinstelling, naast het ambacht Hekelingen (met de Oude en Nieuwe Uitslag van Putten). De ambachten werden als gevolg van de rechterlijke reorganisatie in 1811 opgeheven. Het ambacht vormde de voorloper van de latere gemeente en polder. Gedurende de periode 1811 tot 1817 vormden beide ambachten één gemeente, Spijkenisse (met Braband, Hekelingen en Vriesland). Na die tijd werden het weer twee afzonderlijke gemeenten. In 1966 werd Hekelingen en Spijkenisse samengevoegd.

De gemeente Bernisse is in 1980 ontstaan door samenvoeging van de gemeenten Abbenbroek, Geervliet, Heenvliet, Oudenhorn en Zuidland, waarbij aangetekend moet worden dat tussen 1817 en 1855 de ook van dit gebied deel uitmakende gemeenten Simonshaven en Biert zelfstandig zijn geweest. De naam van de gemeente is ontleend aan de door deze gemeente lopende rivier, de Bernisse. De Bernisse vormde tot halverwege de 16^e eeuw als vaarweg een levensader voor onder andere Dordrecht. De snelle verzanding van deze rivier bracht niet alleen verandering in de handelsroute, maar betekende ook een economische crisis voor de aan deze rivier gelegen dorpen en steden. De huidige Bernisse vervult na de verbreding in de jaren 1976 - 1979 tegenwoordig een belangrijke recreatieve functie en nog meer een hoofdrol in de zoetwatervoorziening van Botlek-Europoort en Delfland.

De benaming 'Bernisse' voor de in 1980 gevormde nieuwe gemeente is algemeen aanvaard en nooit een punt van discussie geweest. Een nieuwe naam voor de gemeente waarvan Spijkenisse en Bernisse deel uitmaken ligt minder vanzelfsprekend. Twee aspecten verdienen daarbij nadere toelichting.

Allereerst de namen Voorne en Putten, getuige de vele voorgestelde nieuwe namen met Putten en ook Voorne als uitgangspunt. Bij de keuze van de nieuwe naam speelt de veronderstelde grens tussen Voorne en Putten een belangrijke rol. We moeten daarbij onderscheid maken tussen de geografische en bestuurlijke grens. De geografische grens tussen de eilanden Voorne en Putten wordt gevormd door de reeds genoemde rivier de Bernisse. Bestuurlijk ligt de grens beduidend ingewikkelder, omdat delen van de Hoeksche Waard en de eilanden IJsselmonde en Goeree-Overflakkee eertijds deel uitmaakten van (de heerlijkheid) Putten. Geervliet viel bestuurlijk onder Putten. Zuidland behoort geografisch onder Voorne, maar behoorde bestuurlijk onder Putten. Wanneer een Zuidlander zich misdroeg dan werd hij niet opgehangen door de baljuw van Voorne (te Brielle), maar bereikte hij stevast zijn levenseinde als afsluiting van een enkele reis naar de ruwaard van Putten (te Geervliet). Abbenbroek en Heenvliet vielen bestuurlijk noch onder Voorne, noch onder Putten. Inwoners van die plaatsten die zich misdroegen, hadden het voorrecht in hun eigen woonplaats opgeknoopt te worden. Oudenhorn valt zowel geografisch als bestuurlijk onder Voorne, waarbij aangetekend moet worden dat dit gebied vanouds een (waterstaatkundig) probleemgebied vormde. Het gebruik van de namen Putten en Voorne is dus historisch en

geografisch verdedigbaar, maar ze zijn niet sluitend. Putten is als naam niet te gebruiken, omdat we reeds een gemeente met die naam kennen

Een twee aspect vormt het onderscheid tussen eilanden en waarden. We spreken van de Zuid-Hollandse eilanden en waarden. Het onderscheid tussen eilanden en waarden is historisch sterk verankerd. We spreken over de Hoeksche Waard, de Alblasserwaard en de voormalige Grote of Zuid-Hollandse Waard, maar over de eilanden IJsselmonde en Voorne-Putten. De introductie van de aanduiding 'Waard' op Voorne-Putten ligt weliswaar niet voor de hand, maar is geografisch wel verdedigbaar. Het eiland IJsselmonde wordt voor een deel gevormd door de Zwijndrechtse Waard en de Riederwaard en (de heerlijkheid) Putten lag eertijds voor een deel in het gebied dat tegenwoordig bekend staat als de Hoeksche Waard. Ook taalkundig sluit een definitie van 'Waard' introductie op Voorne-Putten niet uit; "Een landstreek, geheel of ten dele door rivieren omsloten." Juridisch gezien is het bestuur van een waard in ons gebied gebaseerd op het handvest van Zuid-Holland uit 1303.

4. Technische criteria waaraan de nieuwe gemeentenaam moet voldoen:

- hij moet niet te lang zijn. Immers, hij moet niet alleen op briefpapier en in adressenbestanden worden opgenomen, hij moet ook ontelbare malen worden geschreven, zowel door de inwoners van de nieuwe gemeente als door overheden op verschillende niveaus, hij moet op plaatsnaamborden passen en ontelbare malen worden uitgesproken door telefonisten. Dat verklaart bijvoorbeeld waarom namen als *Bernisse aan de Maas* of *De Groene Kruispolder* niet zijn geselecteerd.
- wanneer je de naam hoort uitspreken zou je hem zonder problemen moeten kunnen opschrijven in de juiste spelling. Dat betekent:
 - o geen archaische naamvormen (zoals *Puttenshaege* met ae of *Puttensteyn* met een y),
 - o geen namen die niet in de huidige officiële spelling zijn geschreven. Daar hoort bijvoorbeeld bij dat samengestelde namen met windrichtingen zoals Oost een koppelteken krijgen: *Oostvoorne* moet volgens deze regel met een koppelteken worden geschreven: *Oost-Voorne*.
 - o Dat betekent ook dat je namen waarvan een groot aantal mensen niet weten hoe die precies gespeld worden, beter niet kunt selecteren. Bijvoorbeeld omdat wanneer je die namen op Internet zoeken wilt, je dan geen match krijgt.
 - o Dat betekent eveneens dat je namen die uit twee of meer woorden bestaan beter niet kunt selecteren, omdat men niet weet als men ze hoort, of je die los, aaneen of met een koppelteken moet schrijven. Dat betekent ook dat je beter geen namen van twee gemeenten of andere gebieden kunt combineren, zoals *Voorne Putten*.
- het moet makkelijk zijn om afleidingen van de nieuwe naam te maken: als we verwijzen naar de gemeenteraad of de burgemeester van de nieuwe gemeente dan zouden we dat ook met een bijvoeglijk naamwoord moeten kunnen doen: de *Beninger* of *Beningerlandse gemeenteraad* of de *Bernisselandse burgervader* spreek je een stuk makkelijker uit dan de *Domein van Puttense raad* of de *Spuise Vlietlandse gemeentelijke verordeningen*.
- De uitspraak zal van geen van de ingezonden namen voor Nederlanders een probleem vormen. Daartegenover heeft men in Frankrijk, Engeland en Duitsland problemen met de uitspraak van onze tweeklanken ei, ij, oe, ou, ui (Groenekruisland zou een probleem geworden zijn!), met de lange klinkers ee en oo en met lange medeklinkercombinaties als sch.

5. **Semantische criteria, waaraan de nieuwe naam voldoen moet** (hierbij gaat het om aspecten die met de betekenis van de nieuwe naam te maken hebben).

- geen van de namen van de bestaande kernen is geselecteerd, met uitzondering van Spijkenisse, omdat dat tevens gemeentenaam is. Dat berust op het besluit van de gemeenteraden om behalve met de twee gemeentenamen met drie nieuwe namen te komen. Daarom vallen voorstellen als *Biert*, *Geervliet*, *Heenvliet*, *Kapershoek* en *Zuidland* af.
- namen die verwarring scheppen kunnen niet worden geselecteerd.
 - o Dat maakt bijvoorbeeld selectie van de namen *Rijnmond*, *Ravenstein* of *Putten* onmogelijk, omdat er al een *Rijnmond*, een plaats *Ravenstein* of, zoals hierboven al aangegeven, een gemeente- en plaatsnaam *Putten* bestaat. De mooie naam *Nisselande* kan niet gekozen worden omdat er elders in Nederland net een nieuwe gemeente met de naam *Nesseland* is gekomen. Afleidingen van Spijk (*Spijkerland*, *Spijkerbroek*) zijn niet gekozen omdat ze voor de meeste Nederlanders veeleer naar een plaatsnaam *Spijk* verwijzen dan naar *Spijkenisse*.
 - o Namen die het gebied niet helemaal dekken zijn ook ongewenst: het voorbeeld *Utrechtse Heuvelrug* toont aan dat dat alleen maar leidt tot irritatie van andere gemeenten die ook op de Heuvelrug liggen, en bovendien blijft de onzekerheid waarom men het over heeft wanneer men die naam hoort: gaat het over de heuvelrug of over de gemeente?
 - o Constructies waarbij delen van bestaande gemeentenamen gecombineerd worden zijn minder gewenst vanwege het gevaar voor verwarring. Dat geldt bijvoorbeeld voor namen als *Bernspiijk*, *Bijkenisse* of *Spijber*.
- Negatieve namen worden niet geselecteerd, zoals *Bikernisse* (omdat u niet met de Hell's Angels geassocieerd wilt worden), *Liever bij Helvoet* dan wel *Palermo* of *Pyongyang*. Hoe hard dat ook moet aankomen nu er juist hier actie gevoerd wordt om het *Ruwaard van Putten Ziekenhuis* te behouden, vanwege de op dit moment geldende ongunstige connotaties van die naam is besloten om namen die naar de Ruwaard verwijzen niet te selecteren. Ook namen waarbij mensen zich ongemakkelijk kunnen voelen hebben we tot de negatieve namen gerekend. De namen *Boezemstad*, *De Boezem* of *Vierambachtenboezem* zijn uit waterstaatkundig oogpunt volstrekt acceptabel, maar ongelukkig voor een vrouwelijke burgemeester van die gemeente. Omdat 'spuien' het weg laten lopen van water betekent, leken ons combinaties met Spui, zoals *Spuiburg* of *Spuisteden* minder gelukkig.
- Alleen Nederlandse namen zijn geselecteerd, dus geen *Afrojackcity*, *City langs de Maas*, *Spijk City*, *Spijbercity*, *Countryland*, *De City Eilanden*, *Oktaviacity* of *Vickershill*.
- Namen die geen relatie hebben met het grondgebied van de gemeente werden niet geselecteerd, daartegenover hadden namen die wél een historische of geografische relatie hebben met het grondgebied van de nieuwe gemeente een streepje voor. Om deze reden vielen namen als *Koning Willem Alexanderstad*, *Eurostad* of *Voorhaven* af. Vooral het feit dat veel namen te weinig geografisch specifiek waren was een argument ze niet te selecteren. Namen als *Achtgemeenten*, *Binnendijken*, *Bos en Water*, *Bruggenland*, *Deltaland*, *Dorpenland*, *Groenstad*, *Groot Polderland*, *Havenpoort*, *Molenvliet*, *Rivierendelta*, *Vier Windstreken*, *De Watervlakken*, *Woonwaterrijk* of *Zuiderland* kunnen overal in Nederland voorkomen, en worden niet direct met de Zuid-Hollandse Eilanden geassocieerd.

- Namen die men als ‘makelaarsnamen’ zou kunnen betitelen omdat dat soort namen bij voorkeur in vastgoedadvertenties gebruikt wordt, kwamen gelukkig weinig voor: *Bos en water, Groenepolder, Groenemaas, Groenstad, Groenwaterland, Groenwijk, Hartelstede, Maasdeltastad, Maasstede, Waterstede* zijn er voorbeelden van. Ze zijn niet geselecteerd.
- Namen die naar andere delen van Nederland verwijzen zijn niet geselecteerd: *Puttendrecht* en *Spuidrecht* verwijzen teveel naar de Drechtsteden, *Bierum* naar Groningen, *Spijbergouw* naar Hobbitland, *Ommeland* naar Groningen en *Heinslo* naar de Oost-Nederlandse zandgronden
- Namen die slechts naar een klein deel van het grondgebied van de nieuwe gemeente verwijzen zijn niet geselecteerd: dat geldt bijvoorbeeld voor *Hollandveen* (het grootste deel van de gemeente bestaat uit zeeklei).
- Ook alleen plaatselijk begrepen namen zoals *Achtkernen, Octaviastad, Puttenacht, Nieuwachtstad, Zevenkernen, Ring van Putten* of *Vier Ambachten* zijn niet geselecteerd.

6. Overige overwegingen

Los van deze historisch-geografische, technische en semantische criteria hangt de keuze voor de nieuwe gemeentenaam natuurlijk ook af van wat de gezamenlijke gemeenteraden willen uitdragen als beeld van de nieuwe gemeente: wil men een agrarisch karakter behouden en dat uitdragen, en een buffer vormen tegen verdere verstedelijking, of wil men het gebied juist verder opstuwen in de vaart der volkeren, en het zoveel mogelijk in de Rijnmond-agglomeratie integreren? Als men daar een standpunt in heeft bepaald, dan zou de keus kunnen gaan tussen enerzijds namen als *Groene Maas, Groenland* of *Groenwaterland* en anderzijds *Hartelstede* of *Maasdeltastad*.

Wil men de verkeersligging benadrukken dan liggen namen samengesteld met Maas of Hartel voor de hand, of namen die op –havens eindigen (*Allemanshavens, Groenpolderhaven, Bernisserhaven, Nissehaven, Voorhaven*), of op –brug of -poort (*Bernisserbrug, Bernissepoort, Havenpoort, Maaspoort*). Een meer neutrale naam – onze keuze - verwijst naar waterstaatkundige aspecten zoals een combinatie met –waard, -polder of –land.

Bij de namen die een combinatie met Maas hebben, moet aangegeven worden dat de meeste Nederlanders de naam Maas met Limburg en Brabant associëren, en niet meer weten dat de Oude en Nieuwe Maas ook door Zuid-Holland stromen.

7. De selectie

De naamgevingscommissie is gekomen tot de volgende voordracht:

op de eerste plaats:	Nissewaard
op de tweede plaats:	Spijkennisse
op de derde plaats:	Puttenisse
op de vierde plaats:	Berkenisse
op de vijfde plaats:	Bernisse

8. Beargumentering

Bernisse (17 inzenders, incl. varianten als Bornisse en Bornesse 21) is een al bestaande naam, zowel de naam van de grootste van de twee samen te voegen gemeentes als naam van een water dat centraal ligt in de nieuwe gemeente. Het is een oude naam, die duidt op de oude bewoning in dit gebied en op de belangrijke verbindingfunctie: het Bernisse vormde in de Middeleeuwen een deel van de scheepvaartroute tussen Holland en Vlaanderen; het stond daarnaast ook bekend als Wiedele (2).

Berkenisse is een combinatie van de twee gemeentenamen Bernisse en Spijkenisse. Hoewel op zich minder enthousiast voor dergelijke naamcombinaties heeft het grote aantal inzenders (36) dat deze naam voorstelde bij de commissie de doorslag gegeven deze naam toch te selecteren. Van de vele combinaties van de twee gemeentenamen (Bekenisse, Berkenisse, Bern en Spijk, Bernissespijker, Berspijk, Bespijkenisse, Bijkenisse, Bijnisse, Spibenisse, Spijber, Spijkbern, Spijkbernisse, Spijberdam, Spijber(k)nisse, Spijberlanden, Spijkernisse aan de Bernisse) achtte de commissie Berkenisse de meest geslaagde.

Puttenisse is een combinatie van de naam van het eiland Putten met de gemeentenaam Bernisse. Het voormalige eiland Putten wordt helemaal door de nieuwe gemeente bedekt, en de gemeente Bernisse omvat ook een deel van het eiland Voorne. Andere ingezonden combinaties van de namen Putten en Bernisse zijn: Puttenisse en Putten Nisse. Ook bij de selectie van deze naam gaat het om het tegemoetkomen aan de voorkeur van een groot aantal (34) inzenders.

Spijkenisse (20 inzenders) is een vanouds bestaande plaatsnaam. Spijke of Spieke betekent 'spits' en –nisse- verwijst naar een in het water vooruitstekende landtong, zodat hier ooit sprake was van een spitse landtong. De uitgang –nisse komt zowel in de namen *Spijkenisse* als *Bernisse* als in veel Zeeuwse plaatsnamen voor. *Spijkenisse* is de naam van de grootste kern in de nieuwe gemeente, met een inwonertal dat bijna zevenmaal zo groot is als dat van de andere kernen samen.

Nissewaard (4 inzenders van specifiek deze naam, maar er waren in totaal 46 namen ingezonden waarbij het woord 'nisse' al of niet werd gevolgd door andere woorden) is een nieuwe naam die het woord –nisse- dat in beide gemeentenamen voorkomt combineert met 'waard', de naam van een door rivieren omsloten gebied, zoals ook voorkomt bij de ernaast liggende *Hoekse Waard*, en verder in het Hollandse polderland bij de *Alblasserwaard* en *Krimpenerwaard*, en later ook bij droogmakerijen is ingevoerd (zoals *Wieringerwaard*, *Marnewaard*). Deze naam vond de naamgevingscommissie niet alleen unaniem het meest toepasselijk voor het gebied van de nieuwe gemeente, maar ook het best in het gehoor liggen.

Spijkenisse, 20 mei 2013